

Od ločenih k enovitim sistemom predšolske vzgoje: primerjava izobraževalnih programov za strokovne delavce

Maša Vidmar, Manja Veldin, Ilaria Farinella

1. Enoviti ter ločeni sistemi predšolske vzgoje in varstva

Znanstvene raziskave različnih vidikov predšolske vzgoje in varstva (PVV) oz. nadomestnega varstva ter učinkov na otrokov razvoj imajo v psihologiji večdesetletno zgodovino (glej pregled v npr. Melhuish, 2001; Rosenthal, 1999). V zadnjem desetletju pa sta bila PVV po Evropi deležna tudi velike politične pozornosti (npr. Svet Evropske unije, 2009). Visokokakovostna PVV namreč prinašata številne kratkoročne in dolgoročne koristi za posameznike ter družbo (glej Svet Evropske unije, 2011), zagotavljanje ključnih sistemskih pogojev na ravni celotnega sistema PVV pa je postalo pomembno. Države so sprejele različne strategije za doseg skupnega cilja, tj. cenovno ugodnih, dostopnih in učinkovitih PVV, vendar dosegajo različne stopnje njunega razvoja in izvajanja kljub skupno zastavljenim ciljem politik (Evropska komisija/EACEA/Eurydice, 2019).

Evropska komisija/EACEA/Eurydice (2019) je države oz. sisteme razvrstila v pet skupin, odvisno od stopnje integriranosti njihovega predšolskega sistema (za mlajše in starejše otroke): integriran, delno integriran, na sredini, delno ločen, ločen. Raziskave so pokazale, da so enoviti sistemi PVV, ki vključujejo celotno predšolsko obdobje (0–6 let), v primerjavi z ločenimi sistemi učinkovitejši, in sicer tako v smislu organizacije kot tudi zagotavljanja kakovosti (Dumcius et al., 2014).

V pričujočem prispevku se bomo osredotočili na integriranost ureditev (tj. na to, ali PVV za mlajše in starejše otroke potekata v eni skupni ali v dveh ločenih ureditvah, institucijah) ter na integriranost zahtev za uspo-

sobljenost strokovnih delavcev (praviloma v enovitih sistemih veljajo enake zahteve za starejše in mlajše otroke, v ločenih pa so izobrazbene zahteve za delo z mlajšimi nižje kot za delo s starejšimi otroki).

1.1 Enovitost/ločenost na področju usposobljenosti oz. izobrazbe (strokovnih) delavcev v PVV

Enovitost izobrazbenih zahtev za osebje, ki dela z otroki, mlajšimi od treh let, v primerjavi tistimi za osebje ki dela z otroki, starejšimi od treh let, je ključna dimenzija integriranosti politike na področju predšolske vzgoje in varstva (Evropska komisija/EACEA/Eurydice, 2019). Višja raven integriranosti sistemov predšolske vzgoje in varstva se kaže v zahtevi po visoki ravni kvalifikacij (ISCED 6) za jedrne strokovne delavce tekom celotnega obdobja predšolske vzgoje in varstva. Le tretjina evropskih izobraževalnih sistemov zahteva dodiplomsko ali višjo stopnjo za jedrne strokovne delavce, ki delajo z mlajšimi otroki. Po drugi strani pa jih tri četrtine tako zahtevo postavlja za tiste, ki delajo s starejšimi otroki. V večini držav z enovito ureditvijo ali tam, kjer obstajajo tako enovite kot ločene ureditve, morajo imeti jedrni strokovni delavci dodiplomsko ali višjo stopnjo izobrazbe.

Obstaja pozitivna povezava med boljše usposobljenim osebjem in višjo kakovostjo storitev v PVV; le-ta je namreč povezana tudi z višjo kakovostjo interakcij med strokovnimi delavci in otroki ter z boljšimi razvojnimi izidi za otroke (Evropska komisija, 2012). Raziskave (npr. Bennett, 2005; Kaga et al., 2010; Oberhuemer, 2005) kažejo, da ima integriranost ureditve (enovita v primerjavi z ločeno ureditvijo) bistvene posledice za strokovnost osebja, ki dela z mlajšimi otroki (do tri ali štiri leta). Po priporočilih naj bi bilo vsaj 60 % osebja usposobljeno na dodiplomski ravni (1. bolonjska stopnja) (Evropska komisija, 2012).

1.2 Osebje v predšolski vzgoji in varstvu

V PVV so vključeni različni profili zaposlenih, poleg (strokovnih) delavcev oz. osebja, ki ima vsakodnevne in neposredne stike z otroki v PVV, je tu še drugo osebje (npr. ravnatelji, strokovnjaki, osebje v kuhinji) (Evropska komisija/EACEA/Eurydice, 2019). V prispevku se osredotočamo le na (strokovne) delavce, ki dnevno delajo z otroki v skupini. V različnih državah obstajajo različni nazivi za te (strokovne) delavce, ki odražajo določene sistemske ureditve (npr. ali imajo ločene ureditve za mlajše, kjer je poudarek na negi in varstvu; ali obstaja ločen predprimarni oddelek). Nacionalni izrazi pogosto odražajo tudi zahtevano usposobljenost oz. raven zahteva-

ne izobrazbe (npr. praktik, vzgojitelj, učitelj). Krovna izraza, ki ju uporabljamo v tem prispevku, sta jedrni strokovni delavec ter asistent, pri čemer se zavedamo, da ne moreta ujeti vseh odtenkov nacionalnih sistemov PVV. Jedrni strokovni delavec oz. vzgojitelj (v angleškem jeziku lahko srečate izraze, kot so *preschool*, *kindergarten* ali *early childhood teacher*, *pedagogue*, *educator*, *childcare practitioner*, *pedagogical staff*) je oseba, ki vodi skupino otrok v skupini (učilnici, igralnici) in neposredno dela z otroki ter njihovimi družinami. Pomočnik je posameznik, ki vsakodnevno podpira jedrnega strokovnega delavca pri delu s skupino otrok v oddelku.

Ključna razlika med jedrnimi strokovnimi delavci in pomočniki je najnižja raven kvalifikacij, ki je zahtevana za pomočnike na centralni ali regionalni ravni (Evropska komisija/EACEA/Eurydice, 2019).

1.3 Cilj raziskave

Namen prispevka je predstaviti prevladujoče ureditve v PVV v petih evropskih državah, ki se med seboj razlikujejo glede na stopnjo integriranosti sistema PVV (Slovenija – enovit, Švedska – delno enovit, Španija – na sredini, Ciper – delno ločen, Italija – ločen) ter znotraj njih natančneje primerjati kategorije jedrnih strokovnih delavcev ter njihovo začetno izobraževanje. Takšna primerjava lahko informira in usmerja morebitne reforme nacionalnih politik v smeri enovitega sistema PVV, zlasti za države, ki imajo ločen sistem na področju strokovnih delavcev.

2. Metoda

2.1 Sodelujoče države

V prispevku analiziramo izobraževalne programe začetnega izobraževanja strokovnih delavcev v petih evropskih državah, ki imajo različno stopnjo integriranosti sistema, od enovitega do ločenega: v Sloveniji, na Švedskem, v Španiji, na Cipru in v Italiji. Obenem gre tudi za partnerske države v projektu NEMO. Predstavniki institucij iz posamezne države so ob pomoči relevantnih zunanjih strokovnjakov izpolnili vprašalnik, ki je bil zasnovan posebej v namen raziskave.

2.2 Instrument

V raziskavi smo razvili vprašalnik (Vidmar et al., 2020), ki je vseboval uvod, pojasnila za partnerje ter odprti tip vprašanj. Vprašanja so bila veza-

na na popis in opis obstoječih ureditev na področju PVV, kategorije osebja oz. strokovnih delavcev v prevladujočih ureditvah za PVV ter na začetno in nadaljnje izobraževanje strokovnih delavcev (npr. učni načrti oz. vsebina, institucije). Zbrani podatki se nanašajo na strokovne delavce v javni in zasebni PVV, ki je znotraj regulativnega okvira (ne pa tudi na predšolsko vzgojo na domu). Nanašajo se na najtipičnejše (prevladujoče) ureditve predšolske vzgoje v vsaki državi (v posamezni državi lahko obstajajo tudi druge ureditve v PVV, z drugačnimi izobrazbenimi zahtevami, kot jih opisujemo v prispevku). Glavni viri informacij pri odgovarjanju na vprašanja so uradni nacionalni dokumenti, ki so jih izdali in/ali priznali centralni/najvišji organi oblasti, ter druge s podatki podprte publikacije (članki, poročila, nacionalne analize oz. raziskave, nacionalni statistični uradi in raziskave omrežja Eurydice). Referenčno leto je 2019/2020.

2.3 Postopek

Podatki so bili pridobljeni v okviru Erasmus+ K2-projekta NEMO: Nova priporočila o spremljanju otrok za razvoj inovativnega kurikula za vzgojitelje_ice (New MOnitoring guidelines to develop innovative ECEC teachers curricula). Vprašalnik smo po e-pošti poslali izbranim partnerjem, ki so imeli štiri mesece, da so izpolnili vprašalnik s poglobljenimi odgovori o kontekstih, specifičnih za posamezne države. Obseg odgovorov ni bil določen (omejen). Izpolnjen vprašalnik smo pregledali ter partnerje prosili za morebitne dopolnitve, pojasnila. Nato smo vprašalnik primerjalno analizirali glede na določene kategorije. Pri analizi smo si pomagali tudi z drugimi viri (npr. Eurydiceove raziskave, spletne strani univerz oz. fakultet).

3. Rezultati z razpravo

Na podlagi vprašalnikov smo analizirali različne elemente sistemov PVV v petih evropskih državah, in sicer v Sloveniji, Italiji in Španiji ter na Švedskem in Cipru. V teh državah smo primerjali glavne ureditve PVV (Tabela 9) in kategorije strokovnih delavcev oz. osebja v teh PVV (Tabela 10). Še posebej smo se osredinili na izobraževanje strokovnih delavcev – analizirali smo zahtevano najnižjo stopnjo izobrazbe v kategorijah jedrnega strokovnega osebja na podlagi ravni ISCED (Tabela 10) ter glavne elemente njihovih programov začetnega izobraževanja (Tabela 11, npr. naziv programa, izvajalec, trajanje) in obravnavane teme (Tabela 12, npr. pedagoške/psihološke teme, specialna didaktika, praktično usposabljanje v vrtcu).

3.1 Glavne ureditve PVV

Rezultati (Tabela 9) prikazujejo prevladujoče ureditve PVV v sodelujočih državah. Te imajo različne ravni enovitosti/ločenosti ureditev: enovito ureditev (Slovenija), enovito ureditev z ločenim predprimarnim oddelkom (Švedska), kombinacijo ločenih in enovitih ureditev (Španija), ločeno ureditev (Ciper), ločeno ureditev, pri čemer se uvaja enovita ureditev (Italija). Na Cipru obstajata ločeni ureditvi za mlajše in starejše otroke, pri čemer se ureditvi prekrivata za otroke starosti od treh let do štirih let in osmih mesecev (*Vrefopaidokomikoi Stathmoi*; *Nipiagogeio*). Otroci v tej starosti so lahko vključeni v katero koli od obeh ureditev, ki se razlikujeta po tem, ali sta v pristojnosti organa za izobraževanja ali socialne zadeve.

Tabela 9: Prevladujoče institucionalne ureditve v PVV v sodelujočih državah (na podlagi podatkov, pridobljenih z vprašalnikom, in podatkov Evropske komisije/EACEA/Eurydicea, 2019), z zapisom v nacionalnem jeziku in s slovenskim prevodom

Država	Starost otrok						
	0	1	2	3	4	5	6
Slovenija	Vrtec						
Švedska				Förskola (vrtec)			Förskoleklass (predprimarni od- delek-obvezen)
Španija	Escuelas infantiles (primer y segundo ciclo) (vrtec, prvi in drugi cikel)						
	Escuelas infantiles (primer ciclo) (vrtec, prvi cikel)		Escuelas infantiles (segundo ciclo) Colegios de educación infantil y primaria (vrtec, drugi cikel; vrtci in osnovne šole)				
Ciper	Vrefopaidokomikoi Stathmoi* (dnevno varstvo)						
				Nipiagogeio (vrtec), vključno s Prodimitiki (predprimarni oddelek-obvezen)			
Italija ¹	Servizi educativi (nido d'infanzia)* (iz- obraževalne storitve in otroške jasli)		Scuola dell'infanzia (vrtec)				

Opombe: ¹ = Ministrstvo za izobraževanje je pristojno za spodbujanje in razvoj novo uvedenega integriranega sistema 0–6; v Italiji so leta 2017 z zakonom uvedli »integrirani sistem PVV 0–6«, vendar se PVV še vedno večinoma izvaja v ločenem sistemu – to simbolizira črta iz pikic, ki ločuje obe ureditvi (tudi Evropska komisija/EACEA/Eurydice, 2019 navaja za Italijo ločeno ureditev). * = Odgovorni organ spada na področje izobraževanja ali socialnih zadev.

Na evropski ravni večina držav zagotavlja institucionalno PVV v dveh ločenih ureditvah glede na starost; v skoraj eni tretjini držav sta PVV zagotovljena v enoviti ureditvi, medtem ko v več državah hkrati obstajajo enoviti in ločeni sistemi (Evropska komisija/EACEA/Eurydice, 2019). V tem smislu so v sodelujočih državah vidne razlike, ki obstajajo po Evropi.

3.2 Kategorije strokovnih delavcev v PVV in minimalna zahtevana stopnja izobrazbe

Kot smo že omenili, delajo v PVV z otroki v skupini v vsakodnevnem rednem stiku t. i. jedrni delavci in pomočniki. V Tabeli 10 je prikazano, kako sta za jedrne strokovne delavce v prevladujočih ureditvah (iz Tabele 9) določena minimalna zahtevana stopnja izobrazbe ter naziv.

Tabela 10: Zahtevana minimalna stopnja izobrazbe in naziv za jedrne strokovne delavce v prevladujočih institucionalnih ureditvah (na podlagi podatkov iz vprašalnika in Evropske komisije/EACEA/Eurydice, 2019), z zapisom v nacionalnem jeziku in s slovenskim prevodom

	Ločena oziroma enovita ureditev	
	0–3 let	3–6 let
Slo	ISCED 6 - diplomiran_a vzgojitelj_ica predšolskih otrok	
Šve	X ¹	
Špa ³	ISCED 5 - <i>Técnico Superior en Educación Infantil</i> (višji tehnik_ica v predšolski vzgoji)	ISCED 6 - <i>Grado en Maestro de Educación Infantil</i> (učitelj_ica v predšolski vzgoji)
	ISCED 6 - <i>Grado en Maestro de Educación Infantil</i> (učitelj_ica v predšolski vzgoji)	
Cip	ISCED 6 - <i>Nipiagogos</i> (vzgojitelj_ica)	
Ita	ISCED 6 ² - <i>Educatore Professionale</i> (vzgojitelj_ica)	ISCED 7 - <i>Maestra</i> (učitelj_ica)

Opombe: Slo – Slovenija, Šve – Švedska, Špa – Španija, Cip – Ciper, Ita – Italija. ¹ = V skladu s švedskim Zakonom o izobraževanju (Skollag, 2010, poglavje 2, 13. člen) lahko delo vzgojitelja opravlja le osebe z ustrežno izobrazbo (ISCED 6), za ostale jedrne (strokovne) delavce pa zakon določa, da je potrebno »zadostno znanje ali izkušnje za spodbujanje otrokovega razvoja in učenja« (poglavje 2, 14. člen). Leta 2017 je imelo v vrtcih 40,1 % osebja pridobljeno diplomno prve stopnje z nazivom »vzgojitelj«, 19,5 % jih je imelo srednješolsko izobrazbo za opravljanje vzgojiteljskega poklica, 29,6 % osebja pa ni imelo izobrazbe za delo z otroki (nacionalna statistika agencije Skolverket, glej Evropska komisija/EACEA/

Eurydice, 2019).² = V zakonu od leta 2019/20; pred tem je bilo regulirano na regionalni ravni.³ V Španiji obstajata ločena in enovita ureditev. ISCED 6 – diploma prve stopnje ali enakovredna stopnja; ISCED 7 – magisterij oz. diploma druge stopnje ali enakovredna stopnja.

Tabela 10 kaže, da spadajo Slovenija, Ciper in Italija v skupino držav, kjer morajo imeti jedrni strokovni delavci dokončano vsaj raven ISCED 6, medtem ko je v Španiji to potrebno le za osebe, ki dela s starejšimi otroki (Ministerio de Educación, 2011). Na Švedskem je zahtevana minimalna stopnja izobrazbe določena na ravni vrtca in ne za vsak oddelek posebej oz. za jedrne delavce v oddelku, zato jo uvrščamo v skupino držav, ki nima predpisov glede tega (glej tudi Evropska komisija/EACEA/Eurydice, 2019). Natančneje, na Švedskem je edina zahteva za jedrne strokovne delavce v oddelkih od 0 do 5 let (vrtec, *Förskola*), da je vsaj ena oseba na vrtec usposobljena kot vzgojitelj s prvostopenjsko diplomom, da lahko organizira izobraževalne dejavnosti. V nadaljevanju smo za Švedsko analizirali študijski program predšolske vzgoje, saj ta obstaja (čeprav ni obvezen za vse jedrne delavce v PVV).

Če torej povzamemo, je na ravni sodelujočih držav zahtevana različna raven izobrazbe za jedrne strokovne delavce: ni predpisov (Švedska), ISCED 5 (za delo z mlajšimi otroki v Španiji), v večini preostalih držav pa je potrebna stopnja ISCED 6 (Slovenija, Ciper, Španija – za delo s starejšimi otroki v Španiji, Italija – za delo z mlajšimi otroki) ali celo ISCED 7 (Italija – za delo s starejšimi otroki). Nedavne reforme kažejo trend zvišanja zahtevane ravni izobrazbe v PVV, kljub temu v Španiji zahtevana raven za izobraževanje mlajših otrok ostaja izjema.

Primerjalno z drugimi evropskimi državami lahko trdimo, da na splošno sodelujoče države v tem prispevku lahko služijo kot primeri dobrih praks, zlasti za države, kjer je minimalna zahtevana stopnja izobrazbe za opravljanje dela jedrnega strokovnega delavca v mlajši ali starejši starostni skupini pod ravno diplome prve stopnje (Češka, Irska, Latvija, Malta, Avstrija, Romunija, Slovaška in Škotska v Veliki Britaniji) (Evropska komisija/EACEA/Eurydice, 2019).

3.3 Primerjava programov začetnega izobraževanja

Primerjalno analizo programov začetnega izobraževanja oz. usposabljanja v PVV smo opravili za naslednje kategorije jedrnih strokovnih delavcev: *vzgojitelj/vzgojiteljica* v Sloveniji, *Förskollärare* na Švedskem, *Técnico*

Superior en Educación Infantil in *Grado en Maestro de Educación Infantil* v Španiji, *Nipiagogos* na Cipru ter *Educatore Professionale* in *Maestra* v Italiji (glej tabeli 11 in 12). Analizirali smo programe iz naslednjih institucij: Slovenija – Univerza v Mariboru, Švedska – Univerza v Stockholmu, Španija – Ministrstvo za izobraževanje/Bela knjiga, Ciper – Evropska univerza na Cipru, Italija – Univerza v Bologni. Po programih smo primerjali predpise, cilje, splošne kompetence/učne izide, ki naj bi jih pridobili udeleženci, ter glavne elemente programa (npr. naziv programa, izvajalec, trajanje). Poleg tega smo analizirali tudi prisotnost določenih tematik v programih (npr. pedagoške/psihološke teme, specialna didaktika, praktično usposabljanje v vrtcu) ter njihovo zastopanost v predmetih. Pri primerjavi smo se naslonili na podatke, ki so jih v vprašalnikih navedli predstavniki posamezne sodelujoče države, poleg tega pa smo si pomagali tudi s spletnimi stranmi relevantnih fakultet in drugih institucij v teh državah.

3.3.1 *Predpisi, cilji in splošne kompetence/učni izidi*

Rezultati kažejo, da si v Sloveniji vzgojitelji predšolskih otrok pridobijo izobrazbo na pedagoških fakultetah (univerzah). Institucije so akreditirane pri Nacionalni agenciji za kakovost v visokem šolstvu, vsaka fakulteta pa ima svoj študijski program. Na Švedskem vzgojitelji svojo diplomu prav tako pridobijo na univerzah. Programi so predpisani z zakonodajo, sistematično pa jih preverja švedski organ za visoko šolstvo. V Španiji inštituti za strokovno usposabljanje zagotavljajo izobraževanje za jedrne izvajalce v ureditvah za mlajše otroke v skladu z uradnim programom ministrstva za izobraževanje (Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, 2019). Univerze ponujajo študijske programe za vzgojitelje predšolskih otrok. Pri tem morajo upoštevati nekatera splošna pravila, predloge študijskih programov univerz pa potrjuje nacionalna agencija. Na Cipru univerze izvajajo začetno izobraževanje za vzgojitelje v vrtcih. Vsaka univerza ima svoj naziv programa, vendar vsi vodijo do iste diplome in enakih možnosti za zaposlitev. V Italiji pred letom 2019 ni bilo predpisanih zahtev na centralni ravni (regionalna avtonomija) za delavce, ki delajo z mlajšimi otroki, univerze pa so zagotavljale izobraževanje za delavce v ureditvah za starejše otroke. Od leta 2019 univerze zagotavljajo začetno izobraževanje za obe kategoriji jedrnih strokovnih delavcev (ki pa je različno za delo z mlajšimi in starejšimi otroki).

Vsebinska analiza izobraževalnih programov kaže, da so si ti glede ciljev med seboj zelo podobni. V vseh je z različnimi besedami poudarjen

cilj priprave na pedagoške oz. vzgojno-izobraževalne in varstvene dejavnosti v PVV z otroki, družinami in s sodelavci (načrtovanje, izvajanje, vrednotenje, dokumentiranje), pri čemer so zajete kompetence, povezane s posameznimi predmeti/področji (specialna didaktika), druga ključna znanja (npr. psihologija) in z zdravjem povezane teme. Drugi cilj je opremiti bodoče predšolske vzgojitelje s teoretičnim in konceptualnim znanjem (tj. temeljno znanje iz edukacijskih ved; to manj velja za Španijo za starostno obdobje 0–3 let). V Sloveniji in na Švedskem je pomembna tudi priprava na nadaljnji študij za pridobitev magisterija oz. diplome druge stopnje. Splošne kompetence ali učni izidi, navedeni v programih, so usklajeni s temi cilji in so v splošnem med državami podobni, v vsaki državi pa imajo nekoliko drugačen poudarek.

3.3.2 Glavni elementi ter obravnavane tematike in predmeti v sklopu programov

Primerjava glavnih elementov začetnih programov za jedrne strokovne delavce v sodelujočih državah (Tabela 11) kaže, da jih večinoma izvajajo univerze in trajajo od dveh do petih let, najpogosteje pa tri do štiri leta. Obsegajo od 120 do 300 kreditnih točk (ECTS), večinoma pa od 180 do 240 kreditnih točk (ECTS). Najočitnejši izjemi sta Španija in Italija – v Španiji so zahteve za pridobljeno izobrazbo jedrnih strokovnih delavcev, ki delajo z mlajšimi otroki, nižje (ISCED 5, izvajajo jih inštituti za strokovno usposabljanje), v Italiji pa zahteve za delo s starejšimi otroki višje (ISCED 7) v primerjavi z drugimi državami (ISCED 6).

Tabela 11: Glavni elementi programov začetnega izobraževanja za jedrne strokovne delavce v sodelujočih državah

Slovenija		Švedska ¹	Španija	Ciper	Italija	
Naziv jedrnega strokovne- ga delavca	Vzgoji- telj_ica	<i>Förskol- lärare</i> (vzgoji- telj_ica)	Técnico Superior en Edu- cación Infantil (višji teh- nik_ica v predšolski vzgoji)	Grado en Maestro de Edu- cación Infan- til (uči- telj_ica v predpri- marnem izobraže- vanju)	<i>Educato- re Profe- ssionale²</i> (vzgoji- telj_ica)	<i>Maestra</i> (učitelj_ica)

	Slovenija	Švedska ¹	Španija	Ciper	Italija		
Naziv programa/ usposabljanja	Predšol- ska vzgoja	Program izobra- ževanja za vzgoji- telje	Cikel usposa- bljanja: Diploma s področja vzgoje otrok	Prvosto- penjska diploma s področ- ja izobra- ževanja, smer izo- braževa- nje otrok	Pred- šolska vzgoja/ predpri- mar- no pou- čevanje/ predpri- marno iz- obraževa- nje	Pedago- gika	Osnovno- šolska pe- dagogika (razredni pouk)
Program/ izvajalec usposabljanja (institucija ...)	Javne uni- verze (Univer- za v Lju- bljani – UL, 2023 Univerza v Maribo- ru – UM, 2023, Uni- verza na Primor- skem – UP, 2023)	20 univerz podeljuje prvosto- penjske diplome iz predšolske vzgoje	Ustanove za poklic- no uspo- sabljanje po ura- dnem pro- gramu ministr- stva za izo- braževa- nje - preko 570 usta- nov	Številne univerze po državi	Evropska univer- za na Cip- ru – EUC, Univerza na Cipru, Univerza v Nikozi- ji, Univer- za Frede- rick	Univerze	Univerze
Vrsta pro- grama (di- ploma prve/dru- ge stopnje, poklicno usposa- bljanje itd.) in raven ISCED	1. stopnja – 6	1. stopnja – 6	Cikel usposa- bljanja – 5	1. stopnja – 6	1. stopnja – 6	1. stopnja – 6	2. stopnja – 7
Trajanje (v letih)	3	3,5	2	4	4	3	5
Kreditne točke ECTS	180	210	120	240	240	180	300

Opombe: ECTS – Evropski sistem prenašanja in zbiranja kreditnih točk. ¹ = Ni minimalnih zakonskih zahtev; študijski program (diploma iz predšolske vzgoje) v tabeli ni potreben za vse jedrne delavce, ki delajo v ureditvah PVV – mora pa ga imeti vsaj en strokovni delavec v vrtcu. ² = zakonsko določeno od leta 2019/20; pred tem je bilo v pristojnosti regionalnih oblasti.

V nadaljnjem koraku smo primerjali konkretne programe izvajalcev v sodelujočih državah. V vsaki državi izobraževanje jedrnih strokovnih delavcev izvaja več različnih izvajalcev oz. institucij. V vsaki državi smo analizirali po enega izvajalca študijskega programa za izobraževanje jedrnih

strokovnih delavcev, in sicer: Slovenija – Univerza v Mariboru, Švedska – Univerza v Stockholmu, Španija – Ministrstvo za izobraževanje/Bela knjiga, Ciper – Evropska univerza na Cipru, Italija – Univerza v Bologni (Tabela 12). Nacionalni strokovnjaki so v vprašalnikih navedli, da so programi pri različnih izvajalcih precej podobni.

Tabela 12: Število predmetov po posameznih tematikah v programih začetnega izobraževanja/usposabljanja za jedrne strokovne delavce v institucionalnih ureditvah sodelujočih držav

	Slovenija	Švedska	Španija	Ciper	Italija			
Naziv izobraževalnega programa/ teme	Predšolska vzgoja	Program usposabljanja za vzgojitelje	Cikel usposabljanja: Diploma s področja vzgoje otrok	Prvostopenjska diploma s področja izobraževanja, smer izobraževanje otrok	Predšolska vzgoja/ predprimarno izobraževanje	Pedagogika	Osnovnošolska pedagogika (razredni pouk)	Σ
Pedagoško/psihološko znanje	4	5	2	3	4	3	3	24
Specialna didaktika	8	7	5	11	13	9	8	61
Drugo			1			1	1	3
Praktično usposabljanje v vrtcu	1	1		1	1	1	1	6
Σ	13	13	8	15	18	14	13	

Opombe. Analizirani so bili programi z naslednjih institucij: Slovenija – Univerza v Mariboru, Švedska – Univerza v Stockholmu, Španija – Ministrstvo za izobraževanje/Bela knjiga, Ciper – Evropska univerza na Cipru, Italija – Univerza v Bologni. Število pomeni, da je določena tematika vključena v analizirani kurikulum/izobraževalni program – na podlagi imena predmeta.

Tabela 12 kaže rezultate poglobljene analize izobraževalnih programov. Nazive predmetov smo prevedli v angleški jezik in jih nato razvrstili v tri glavne tematike: pedagoško/psihološko znanje, specialna didaktika, praktično usposabljanje v vrtcu; predmet smo lahko razvrstili tudi v kate-

gorijo »drugo«. Tabela 12 prikazuje, koliko predmetov znotraj programa smo razvrstili v določeno tematiko.

Rezultati kažejo, da so si učni načrti izobraževalnih programov za jedrne strokovne delavce med seboj zelo podobni in obravnavajo podobne teme, vključujejo pa (večinoma) tudi študijsko prakso (edina izjema je Španija za starostno obdobje 0–3 let). V študijske programe je vključenih od osem (v Španiji za starostno obdobje 0–3 let) do 18 tematik (Ciper). Po pričakovanjih španski program za izobraževanje jedrnih strokovnih delavcev zajema najmanj tematik, saj je tudi edini program z ravno ISCED 5 (ostali programi so ravni ISCED 6 ali ISCED 7); krajše obdobje študija in nižja raven ISCED se odražata v manjšem številu obravnavanih tem v programu.

Podrobnejša analiza po predmetih je pokazala, da vsi programi (7) vključujejo psihologijo in pedagogiko (splošni predmeti), jezikovne in komunikacijske spretnosti ter posebno in inkluzivno izobraževanje (specialna didaktika). Metodologija (splošni predmet), ekspresivna umetnost in razvoj ustvarjalnosti (specialna didaktika) ter praktično usposabljanje v vrtcu so vključeni v vse programe (6), razen program za strokovne delavce za delo z mlajšimi otroki v Španiji.

4. Zaključek

Zaključimo lahko, da se v petih sodelujočih državah, ki so razvrščene od ločenega do enovitega sistema PVV, kaže trend v smeri povečanja enovitosti sistemov PVV. To velja predvsem za Italijo, ki je imela do nedavnega povsem ločen sistem na vseh dimenzijah. Na dimenziji »kje2 (ločena ali enovita ureditev) je leta 2017 z zakonom uvedla »integrirani sistem PVV 0–6« (implementacija v prakso še poteka). Na dimenziji »kdo« (izobrazba) je leta 2019 na centralni ravni določila ISCED 6 kot zahtevano raven izobrazbe za delo z mlajšimi otroki (prej v pristojnosti regij).

Večinoma je v vseh petih sodelujočih državah zahtevana izobrazba za jedrne strokovne delavce v PVV vsaj ISCED 6 (za celotno predšolsko obdobje). To velja tudi za Ciper, ki ima sicer ločeno ureditev za mlajše in starejše otroke (nižja izobrazbena zahteva, ISCED 5, velja za delo z mlajšimi otroki v Španiji). Izobraževalne programe izvajajo večinoma univerze in običajno trajajo tri do štiri leta. Programi so si med seboj zelo podobni in obravnavajo podobne teme, (večinoma) pa vključujejo tudi študijsko prakso.

Raziskava ima določene omejitve, in sicer je glavna ta, da smo primerjavo izvedli le za pet evropskih držav. V prihodnosti bi bilo zanimivo v po-

dobno primerjavo vključiti še druge države, zlasti tiste, kjer veljajo nizke izobrazbene zahteve za delo v PVV. Znotraj sodelujočih držav bi bilo zanimivo izvesti analize, ki bi pomagale osvetliti določene vidike PVV (npr. na Švedskem je v vrtcu le en strokovni delavec z visoko izobrazbo, v Španiji je za delo z mlajšimi otroki zahtevana izobrazba ISCED 5). Poleg tega je v prihodnosti bistveno spremljati uvajanje reforme v Italiji ter zagotavljanje potrebnih pogojev za uspešno in celostno uresničitev.

Pomembna prednost raziskave je poglobljena primerjalna analiza dejanskih izobraževalnih programov v sodelujočih državah. Takšna primerjava lahko informira in usmerja morebitne reforme nacionalnih politik v smeri enovitega sistema PVV, zlasti za države, ki imajo ločen sistem na področju strokovnih delavcev ali v katerih so nizke izobrazbene zahteve za delo z mlajšimi in/ali s starejšimi otroki. Pri tem se je treba zavedati, da je pri morebitnih reformah bistvenega pomena, da se razume in upošteva zgodovinsko in trenutno situacijo v PVV ter v državi (ali regiji) – da se razvije občutljivost za pripravljenost/sposobnost sistema in njegovih deležnikov za izvajanje reforme v praksi. V nasprotnem primeru je zelo verjetno, da se bo pojavil implementacijski primanjkljaj (npr. Hoogwood in Gunn, 1984), ki bo oviral uresničitev predvidenih (političnih) ciljev. S tega vidika je kritična presoja evropskih ali katerih koli drugih smernic ali priporočil ključnega pomena.

Literatura

- Bennett, John. »Democracy and Autonomy Get an Early Start.« *Children in Europe* 5, št. 9 (2005): 2-3.
- Conselleria de Educación, Investigación in Cultura y Deporte. »ORDEN 21/2019, de 30 de abril, de la Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, por la cual se regula la organización y el funcionamiento de las escuelas infantiles de primer ciclo de titularidad pública (Child education staff in the first cycle (0-3 years old); regional, Comunidad Valenciana)« [ORDER 21/2019, of 30 April, of the Regional Ministry of Education, Research, Culture and Sport, which regulates the organisation and operation of publicly owned first cycle nursery schools]. *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, št. 8542, 2019. <https://dogv.gva.es/es/eli/es-vc/o/2019/04/30/21/dof/vci-spa/pdf>.
- Decreto Legislativo n. 65. [Zakonodajni odlok št. 65]. »Istituzione del Sistema Integrato di Educazione e di Istruzione dalla Nascita sino a Sei Anni« [Establishment of the Integrated Education and Training System from Birth to

Six Years], *Gazzetta ufficiale Serie Generale* n.112 (Suppl. Ordinario n. 23), May 16, 2017. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/05/16/17G00073/sg>.

Dumcius, Rimantas, Jan Peeters, Noirin Hayes, Georges Van Landeghem, Hanna Siarova, Laura Peciukonyte, Ivana Ceneric in Hester Hulpia. *Study on the Effective Use of Early Childhood Education and Care (ECEC) in Preventing Early School Leaving (ESL): Case Study Report: Flanders*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. <https://doi.org/10.13140/2.1.3429.5040>.

Evropska komisija/EACEA/Eurydice. *Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe: 2019 Edition Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. <https://doi.org/10.2797/966808>.

Hogwood, Brian in Lewis Gunn. *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: Oxford University Press, 1984.

Evropska komisija in Generalni direktorat za izobraževanje, mladino, šport in kulturo. *Competence Requirements in Early Childhood Education and Care. Final Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/38368>.

Kaga, Yoshie, John Bennett in Peter Moss. *Caring and Learning Together: A Cross-National Study on the Integration of Early Childhood Care and Education within Education*. Paris: Unesco, 2010.

Legge n. 107 [Zakon št. 107]. »Riforma del Sistema Nazionale di Istruzione e Formazione e Delega per il Riordino delle Disposizioni Legislative Vigenti« [Reform of the National Education and Training System and Delegation of Power for the Reordering of Existing Legislative Provisions], *Gazzetta ufficiale Serie Generale* n. 162 del. July 15, 2015. https://www.istruzione.it/snv/allegati/normativa_docenti_stralcio.pdf.

Melhuish, Edward C. »The Quest for Quality in Early Day Care and Preschool Experience Continues.« *International Journal of Behavioral Development* 25, št. 1 (2001): 1-6.

Ministerio de Educación. »Real Decreto 1594/2011, de 4 de noviembre, por el que se establecen las especialidades docentes del Cuerpo de Maestros que desempeñen sus funciones en las etapas de Educación Infantil y de Educación Primaria reguladas en la Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación (Child education teaching specialities (national)).« [Royal Decree 1594/2011, of 4 November, which establishes the teaching specialities of the Corps of Teachers who carry out their duties in the stages of Infant Education and Primary Education regulated in Organic Law 2/2006,

- of 3 May, on Education]. *Boletín Oficial del Estado*, št. 270 (November, 2011): 116652-116657. <https://www.boe.es/eli/es/rd/2011/11/04/1594/con>.
- Oberhuemer, Pamela. »Conceptualising the Early Pedagogue: Policy Approaches and Issue of Professionalism.« *European Early Childhood Education Research Journal* 13, št.1 (2005): 5-16.
- Rosenthal, Miriam. K. »Out-of-home Care Research: A Cultural Perspective.« *International Journal of Behavioral Development* 23, št. 2 (1999): 477-518.
- Statens offentliga utredningar (SOU). *En tioårig grundskola – Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan* [Ten-year compulsory schooling – Introducing a new year 1 in comprehensive schools, schools for pupils with special needs, special schools and Sámi schools]. Stockholm: Elanders Sverige AB, 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/fo785293473f4488ad7132aa06fbb1a1/en-tioarig-grundskola-sou-202133>.
- Svet Evropske unije. »Council Conclusions of 12 May 2009 on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training ('ET 2020').« *Official Journal of the European Union* 2009/C 11(iv) (May 2009): 2-9. [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF#:~:text=\(a\)%20European%20cooperation%20in%20education,different%20education%20and%20training%20sectors](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF#:~:text=(a)%20European%20cooperation%20in%20education,different%20education%20and%20training%20sectors).
- Svet Evropske unije. »Council Conclusions on Early Childhood Education and Care.« *Official Journal of the European Union* 2011/C 175/03. 2011. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/sto9/sto9424.en11.pdf>.
- Svet Evropske unije. »Council Recommendation of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems.« *Official Journal of the European Union* 2019/C 189/02. 2019. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG.
- Univerza na Primorskem. »Predšolska vzgoja [Preschool education].« Pridobljeno 4. 5. 2023. <https://www.pef.upr.si/sl/izobrazevanje/1-stopnja/predsolska-vzgoja/od-2018-2019/>.
- Univerza v Ljubljani. »Predšolska vzgoja [Preschool education].« Pridobljeno 4. 5. 2023. <https://www.pef.uni-lj.si/studij/studijski-programi-prve-stopnje/predsolska-vzgoja/>.
- Univerza v Mariboru. »1. stopnja: PREDŠOLSKA VZGOJA [Level 1: Preschool education].« Pridobljeno 4. 5. 2023 <https://pef.um.si/studij/1-stopnja/predsolska-vzgoja-vs/>.

Vidmar, Maša, Manja Veldin in Moira Sannipoli. »*Questionnaire for development of the Comparative report.*« Pridobljeno 4. 5. 2023. https://www.pei.si/wp-content/uploads/2022/07/Vprasanik_NEMO.pdf

Zakon o izobraževanju [Education Act]. *Skollag (2010:800)*, 23. 6. 2010. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K2.